

BRZEG RATUSZ
SALA RADY

Zaś. nr .....¹ do decyzji - pozwolenia
Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora
Zabytków Nr .....^{6/R/2021}
z dnia .....^{28 STY, 2021}

Podpis

OPOLSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW

Elżbieta Molak

PROGRAM KONSERWATORSKI REKONSTRUKCJI dwóch nadstaw w formie „krat regencyjnych” w Sali Rady ratusza w Brzegu

Opracował: mgr Jerzy Skarbek
BRZEG 2021

Niniejsze opracowanie podlega ochronie praw autorskich.

1. KARTA TYTUŁOWA

A. DANE DOTYCZĄCE OBIEKTU:

dwie nadstawy w formie „krat regencyjnych”

miejsce ekspozycji – balustrada w Sali Rady w ratuszu w Brzegu, Brzeg, Rynek 1

materiał – drewno liściaste pokryte polichromią i złoconiami

B. DANE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA

wykonawca opracowania:

mgr Jerzy Skarbek, Brzeg, ul. ks. Jerzego II Piasta 2/9

Brzeg 2021

2. WSTĘP

2.1. Przedmiot opracowania:

Przedmiotem niniejszego opracowania jest określenie wytycznych do rekonstrukcji dwóch ażurowych nadstaw, w formie „krat regencyjnych”, przeznaczonych do ekspozycji na balustradzie w Sali Rady w Ratusza w Brzegu.

2.2. Cel i zakres opracowania:

Celem opracowania jest opracowanie programu prac rekonstrukcyjnych.

2.3. Podstawa opracowania:

Podstawą opracowania jest zachowana ikonografia wnętrza Sali Rady.

3. OPIS

W 1746 r. w ratuszu w Brzegu wykonana została nowa Izba Rady. Wykonawcą prac zleconych przez radę miasta byli: snycerz Caspar Zimmermann, malarze: Johann Michael Steiner, Johann Georg Ernst, Johann Sebastian Neubert, Carl Friedrich Eylich, Paul Georg Mellhorn. Na wystrój wnętrza składał się zespół malarsko dekorowanych szaf na akta, zwieńczonych złożonymi i malowanymi na zielono kartuszami z inskrypcjami, dwa pełnopostaciowe portrety króla Prus Fryderyka II, zarządcy Śląska hrabiego von Münhova, pełnoplastyczna rzeźba orła pruskiego, płaskorzeźbiony herb wielki królestwa Prus podtrzymywany przez dwa trzymacze, globus z przedstawieniem ziem Królestwa Prus. Sala w połowie podzielona została barokową drewnianą falującą balustradą, pokrytą polichromiami (marmoryzacja). Część za balustradą ukształtowana została jako podwyższenie, na którym znajdowały się meble (stół, krzesła, stojaki na księgi etc.). Na balustradzie pierwotnie umieszczone były dwie pełnoplastyczne rzeźby puttów z atrybutami nawiązującymi do przeznaczenia sali jako sali posiedzeń sądu (lewe putto trzymało klepsydre zaś prawe w prawej ręce wagę szalkową a w lewej różgę liktorską) oraz dwie przesłony w formie krat umieszczone symetrycznie po dwóch stronach balustrady.

ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

W 2019 r. w ramach prac związanych z adaptacją Sali Rady (Sali Rajców), tzw. skarbcza oraz czternastowiecznej sali w wieży zegarowej ratusza na cele muzealne przeprowadzono kompleksowe prace konserwatorskie przy ośmiu kartuszach przechowywanych do 2019 r. w zbiorach Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu. Kartusze powróciły na swoje pierwotne miejsca montażu na szafach. Wykonano także rekonstrukcję dwóch puttów, umieszczonych pierwotnie na balustradzie, a także rekonstrukcje gałek i listew wieńczących szafy. Pracom konserwatorskim poddana ma zostać również barokowa balustrada. Dla przywrócenia wnętrza jego barokowej spójności kompozycji wnętrza zakłada się odtworzenie nadstaw ustawionych pierwotnie na balustradzie celem największego zbliżenia się do pierwotnych walorów wnętrza.

4. PROCEDURY, TECHNIKA I TECHNOLOGIA WYKONANIA REKONSTRUKCJI

Archiwalne fotografie przedstawiają przedmiotowe nadstawy w kilku ujęciach. Dzięki temu, że zachowała się fotografia na której widać fragment odwrocia krat, można stwierdzić w jaki sposób zostały wykonane z przodu i z na odwrocie. Prace rzeźbiarskie powinien wykonać

artysta rzeźbiarz lub konserwator zabytków z doświadczeniem w wykonaniu rekonstrukcji rzeźb zabytkowych. Na każdym etapie przewidziane są komisje i konsultacje.

1. Wykonanie rysunku projektowego w skali 1:1,
2. Wykonanie modelu kraty w skali 1:1. Planuje się wykonanie gipsowych modeli z narzutu, które rzeźbiarz będzie ewentualnie korygował na podstawie uwag rzeczoznawcy oraz komisji konserwatorskiej ewentualnie wykonanie modeli w glinie rzeźbiarskiej,
3. Wykonanie rekonstrukcji w drewnie liściastym lipowym lub olchowym. Po starannym opracowaniu reliefu w drewnie nastąpi etap rekonstrukcji opracowania powierzchni:
  - 3.1. Nałożenie gruntu kredowo-klejowego w kilku warstwach oraz jego dopracowanie podczas szlifowania,
  - 3.2. Wykonanie podkładów pod złocenia na bazie pulmentu pozłotniczego,
  - 3.3. Wykonanie złocen złotem płatkowym na poler,
  - 3.4. Wykonanie prób opracowania polichromii i komisyjne ustalenie najkorzystniejszego efektu.
4. Montaż na balustradzie.

Podstawę dla rekonstrukcji stanowią zachowane fotografie. W oparciu o nie wykonawca powinien określić wymiary i proporcje krat. Na tym etapie należy rozcztyać elementy rzeźbione z zastosowaniem ornamentu małżowinowo-chrząstkowego/rocaille, liści akantu, ornamentów wstęgowo-cęgowych występujących w części centralnej, muszli, palmet, rozetek, kampanuli, lambrekinów (w partii szczytowej), płaszczyzn opracowanych jako pokrycia łuską oraz z punktowaną fakturą. Obok dokumentacji fotograficznej podstawą do w/w analiz powinny być oryginalne zachowane kartusze umieszczone na szafach po pracach konserwatorskich w 2019 r. Wykonawca powinien manierą opracowania rzeźbiarskiego i malarskiego nawiązać do sposobu ich opracowania.

Na podstawie rysunków należy wykonać modele, które uwzględnią przenikanie się płaszczyzn oraz fakturę płaszczyzn i będą podstawą do wykonania elementów w drewnie. Zaleca się wykonanie rzeźb z miękkiego drewna liściastego – lipowego lub olchowego¹. Partie centralne kraty powinny być urzeźbienie jednostronnie (jak na fotografiach archiwalnych), tył opracowany płasko. Górne partie krat, ze sterczyną w formie łezkowato opracowanej gałki wraz z jej podstawą oraz trzy kule u podstawy kraty powinny zostać, zgodnie z dokumentacją archiwalną, opracowane jako pełnoplastyczne. Górna gałka powinna nawiązywać swoją formą do zrekonstruowanych w 2019 r. sterczyn wieńczących szafy. Z dokumentów archiwalnych wiadomo że nastawy, opisywane jako dwie piramidy, były „złocene i sztafirowane na zielono”². Zakłada się zatem wykonanie na odwrociu polichromii nawiązującej kolorystycznie do kartuszy oraz do balustrady. Partie od strony urzeźbionej powinny zostać pokryte płatkami złota (23 i ¾ karata). Elementy bliższe patrzącemu powinny zostać wyzłoczone na poler a znajdujące się w drugiej płaszczyźnie na mat analogicznie do złocen katuszy. Patynowanie złocen na zrekonstruowanych elementach wystroju wnętrza ma na celu scalenie ich z oryginalną pozłotą kartuszy. Pracom konserwatorskim ma zostać poddana balustrada stąd możliwe jest odkrycie miejsca pierwotnego montażu krat na balustradzie. Przewiduje się montaż krat na kołki.

¹ Wybór rodzaju drewna, z którego wyrzeźbione zostaną zrekonstruowane elementy pozostawia się wykonawcy.

² Urbarz miasta Brzegu. Urbarium królewskiego pruskiego miasta Brzeg jako tegoż księstwa stolicy, przez magistrat tamże anno 1750 sporządzone, tłumaczenie i opracowanie Marcin Wrzeciono, Brzeg 2019, s. 194

Elementem montażu, stabilizującym kraty, będą kute stalowe pręty, podobnie jak widoczne na zdjęciach archiwalnych. Łączenie krat z balustradą za pomocą prętów przewiduje się wykonać za pomocą metalowych oczek wmontowanych w balustradę. W tym przypadku należy wykorzystać uchwyt zachowany na prawej części (il. 7) i wykonać podobny w celu jego montażu na lewej części balustrady.

Jerzy Skarbek

PRACOWNIA DOKUMENTACJI
I KONSERWACJI ZABYTKÓW
Jerzy Skarbek
ul. Ks. Jerzego II Piłsna 2/3, 43-300 Brzeg
NIP: 747-121-93-93

Wykaz ilustracji:

1. Widok ogólny Sali rady po pracach konserwatorskich przeprowadzonych w 2019 r.
2. Wnętrze Sali Rady, fot sprzed 1939 r. ze zbiorów R. Nowaka.
3. Wnętrze Sali Rady, fot sprzed 1939 r. ze zbiorów R. Nowaka, fragment.
4. Wnętrze Sali Rady przed 1939 r., fot. M. Kirchner. Na ujęciu widoczne odwrocia krat.
5. Wnętrze Sali Rady, fot sprzed 1939 r. Detal z widoczną formą kul u podstawy kraty.
6. Uchwyt montażowy na balustradzie.

Niniejsze opracowanie podlega ochronie praw autorskich. Kopiowanie, powielanie lub publikowanie w części lub w całości bez zgody autora jest zabronione (Dz.U. Nr 24, poz 83, art. 1 pkt. 2 z dnia 23.02.1994)

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
opiniuje/uzgadnia* zgodnie z warunkami **Pozwolenie**
jako załącznik do pisma/postanowienia/pozwolenia* nr 6/R/2021
projekt budowlany/program konserwatorski/dokumentacja*
znak sprawy: 2R.5144.4.2021.AM
Opole, dnia 28.01.2021
*niepotrzebne skreślić

Podpis

**OPOLSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW**
Elżbieta Molak

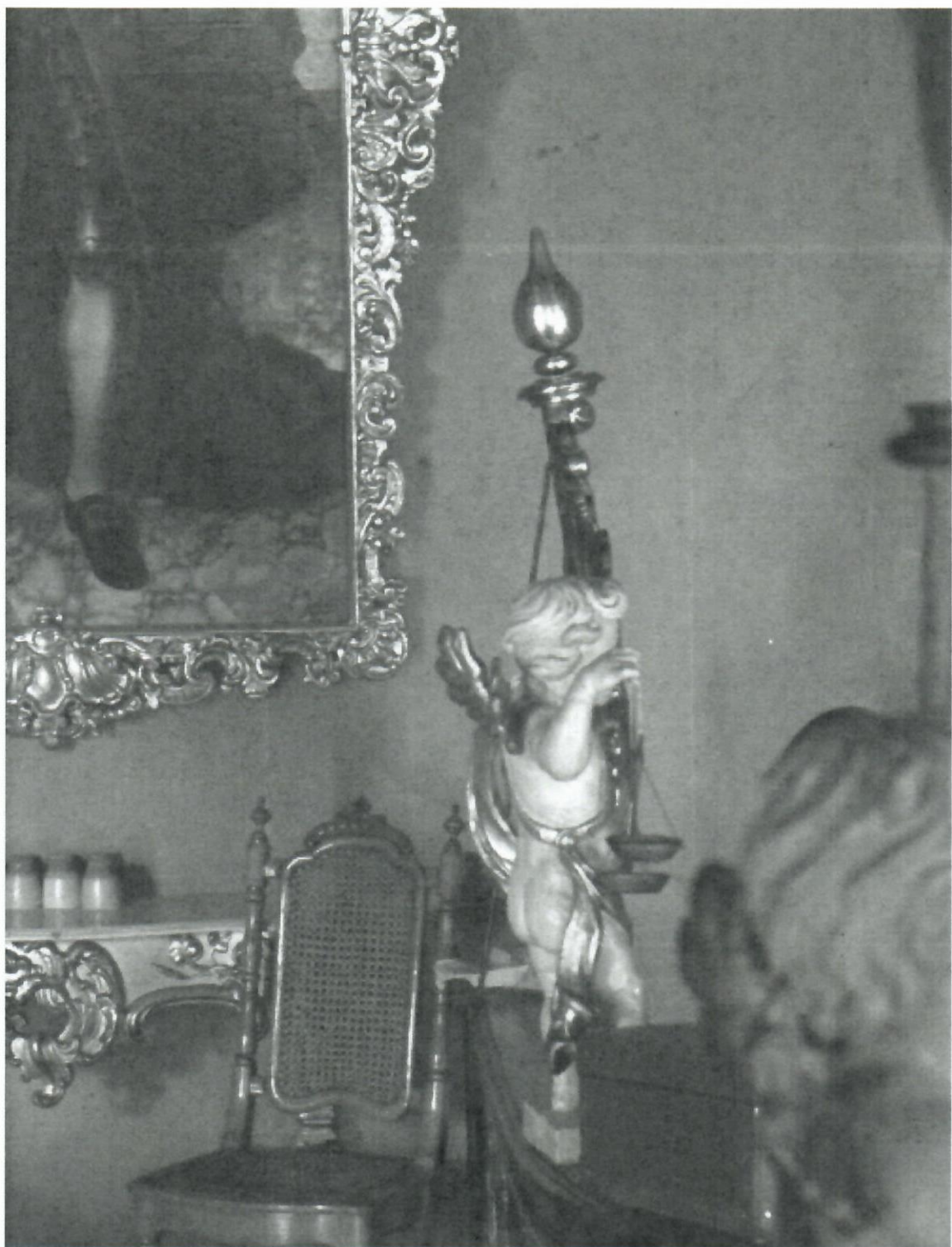

II.1

II.4

II.5

II.6